

Enige beschouwingen van de accountant bij het invaren

Het invaren is het moment van de waarheid voor het pensioenfonds, de actuaris en de accountant en vooral de deelnemer in het pensioenfonds. Onder het verleden wordt definitief een streep gezet.

Aanpassing achteraf is niet meer mogelijk. De overgang van het oude naar het nieuwe pensioensysteem markeert een uniek moment in de tijd. Wat zijn aandachtspunten? Hieronder enige beschouwingen van de accountant, waarbij de actuaris ook belangrijk is.

De overgang van het oude naar het nieuwe pensioenstelsel wordt ook wel toetsmoment 2 (TM2) genoemd. TM2 ziet op de eenmalige verdeling van het bestaande pensioenvermogen naar diverse onderdelen binnen de nieuwe Pensioenwet. Hieraan vooraf gaat TM1. Dit moment is vooral gericht op datakwaliteit. Ik ga hier niet op in. In De Actuaris van april 2025 zijn diverse artikelen over datakwaliteit opgenomen.

Recent hebben Pensioenfederatie, actuarissen (via AG) en accountants (via NBA) publicaties het licht doen zien rondom TM2. De Pensioenfederatie noemt TM2 de ‘waterval’ (zie de grafische weergave rechtsboven).

De uitgangssituatie is het aanwezig pensioenvermogen, zijnde de bezittingen van het pensioenfonds. Belangrijk punt voor de afgrenzing van het pensioenvermogen is de zo juist mogelijke waardering van beleggingen. Vanuit de accountantscontrole zijn de ongecorrigeerde controleverschillen als gevolg van nagekomen waarderingen een jaarlijks terugkerend aandachtspunt. In het algemeen blijft dit binnen de bandbreedte die geldt met inachtneming van de materialiteit. De vraag is of deze bandbreedte ook nu geldt bij TM2. In ieder geval is het

van belang dat vooraf voldoende beheersingsmaatregelen zijn getroffen. Zoals een beleid wat te doen met eventuele verschillen en wat is de peildatum voor laatst mogelijk verwerking van nagekomen waarderingen. Op basis van het verleden kan een (kwantitatieve) risico-inschatting worden gemaakt. Echter, de huidige onzekere tijden kunnen een verhoogd risico zijn.

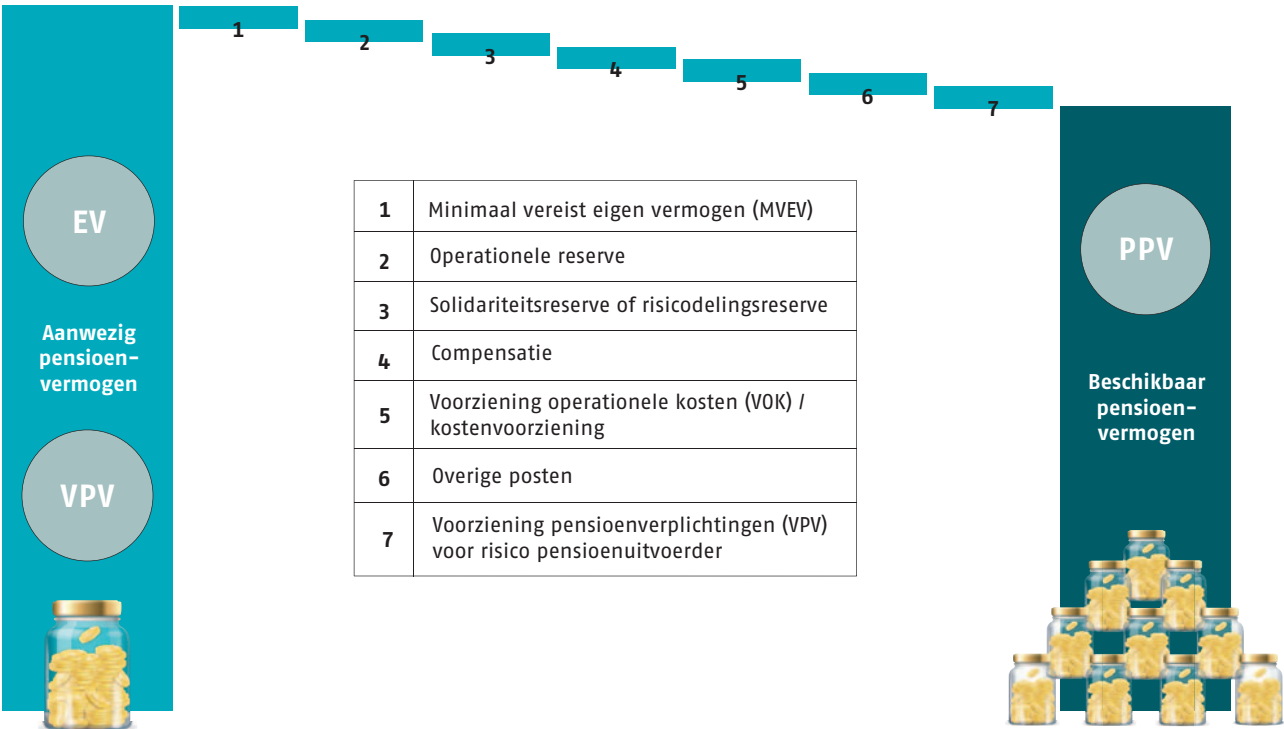
De waterval benoemt zeven elementen alvorens het beschikbaar pensioenvermogen kan worden vastgesteld. In de onlangs gepubliceerde actuariële verklaring bij het invaren en de NBA Handreiking 1120 zijn zes van de zeven elementen herkenbaar. De kostenvoorziening maakt geen deel meer uit van het aanwezig pensioenvermogen en is daarmee een aparte verplichting geworden.

KOSTENVOORZIENING

Met ingang van 1 januari 2025 geldt voor de verslaggeving van pensioenfondsen een aangepaste richtlijn. Zeer belangrijk daarbij is dat elk pensioenfonds een stelselwijziging moet doorvoeren. De kostenvoorziening (met de nieuwe naam voorziening operationele kosten (VOK)) dient apart op de balans (of in de toelichting) te worden getoond. Tot nu toe waren pensioenfondsen gewend om de kostenvoorziening ‘verdekt’ te presenteren in de waardering van de voorziening voor pensioenverplichtingen (VPV).

Uit mijn onderzoek van de jaarverslaggeving van de grootste 100 pensioenfondsen over de afgelopen jaren blijkt dat ruim 90% als kostenopslag een percentage hanteert. Circa de helft hanteert een percentage tot en met 2,5%. De andere helft zit daarboven tot circa 4%. Ondanks hogere kosteninflatie zijn er weinig wijzigingen waarneembaar. In sommige gevallen is zelfs sprake van een daling van het opslagpercentage. 40% van de pensioenfondsen heeft de afgelopen 3 jaar helemaal geen wijziging doorgevoerd. Niet is bekend of de pensioenfondsen wel een grondslagonderzoek hebben gedaan ter onderbouwing dat het opslagpercentage niet wordt gewijzigd.

Op dit punt zijn de verslaggevingsvoorschriften (1998–2024) en de Q&A van DNB (sinds 2014) al jaren ongewijzigd. Vanaf 2025 veranderen de verslaggevingsvoorschriften. De tekst dat in de pensioenverplichtingen een opslag voor kosten die gepaard gaan met het doen van toekomstige uitkeringen moet worden opgenomen komt te vervallen. De uitgebreidere toelichting bevat nu ook de veronderstellingen die voor de bepaling van de VOK zijn gebruikt, alsmede wijzigingen daarin ten opzichte van het vorige verslagjaar, die een significante invloed hebben gehad op de hoogte van de VOK. De verwachting is dat de praktijk aansluiting zoekt bij de Q&A van DNB (contante waarde van toekomstige kasstromen). Ook moet een mutatieoverzicht worden opgenomen. Al met al een forse uitbreiding van de toelichtingsvereisten. Een aparte presentatie zal dus meer nadruk leggen op deze post. Vanuit de accountant zal de aandacht onder meer gericht zijn op de toereikendheid. Dit is overigens vergelijkbaar met de omstandigheden bij verzekeraars bij de invoering van Solvency II in 2016 (een bedrag per polis was niet langer voldoende), waarbij inmiddels de

kostenvoorziening ieder (rapportage-)jaar de nodige aandacht krijgt. De discussie over de schaalbaarheid van de (vaste en variabele) kosten zal nu ook wel eens relevant kunnen zijn bij pensioenfondsen. Een bijzonderheid kan zich voordoen als sprake is van ontoereikendheid. Pensioenfondsen dienen helderheid te verschaffen over wie (en hoe) een tekort dient aan te vullen. Daarbij valt mij op dat bij lezing van de thans gepubliceerde transitieplannen de VOK bijna geen aandacht krijgt. Met belangstelling zal ik kijken of in de jaarverslaggeving over 2024 al een beweging zichtbaar zal zijn richting de nieuwe verslaggevingsvereisten.

HET ACTUARIEEL OMREKENFORMULARIUM

De actuaris controleert dat de overdrachtswaarde van de pensioenverplichtingen is vastgesteld conform het actuariële omrekenformularium. Voor accountants is van belang dat duidelijk is hoe de actuariële gelijkwaardigheid op basis van dezelfde grondslagen (geslachtsonafhankelijk) uitwerkt. Wellicht kunnen voorbeelden van uitwerking daarbij helpen.

HET BEREKENEN VAN DE NIEUWE HOOGTE VAN DE INGEGANE UITKERINGEN

De actuariële verklaring bij het invaren besteedt speciale aandacht aan de juiste berekening van de ingegane uitkeringen van de pensioengerechtigden direct na transitie. Dit is niet meteen van belang voor de werkzaamheden van de accountant bij het invaren zelf, maar wel voor de controle van de jaarrekening, waarin het invaren plaatsheeft. Desalniettemin zal de accountant kennis nemen van de werkzaamheden van de actuaris op dit punt. Een aandachtspunt is ook de uitlegbaarheid van de hoogte van de ingegane uitkering voor en na het invaren.

MATERIALITEIT

Accountants en actuarissen spreken met elkaar een materialiteitsgrens af voor de te verrichten werkzaamheden. Om te komen tot een bedrag zijn twee grootheden van belang. De benchmark en het percentage. De NBA Handreiking is duidelijk. Het pensioenvermogen (exclusief de VOK)

is de benchmark. Daarin is dus geen keuze meer. Over het percentage wordt echter niets gemeld. Uit mijn analyse van de controleverklaringen bij de grootste 100 pensioenfondsen over de afgelopen jaren blijkt dat dit percentage zich tussen 0,5% en 1% beweegt. De trend in de afgelopen jaren was licht stijgend, mede ingegeven door de gunstige ontwikkeling van de dekkingsgraad. Aangezien het invaren een waarheidsmoment is, lijkt de verwachting gerechtvaardigd dat de materialiteit zich waarschijnlijk richting de 0,5% zal ontwikkelen. In de actuariële verklaring bij het invaren introduceren actuarissen controlebandbreedtes voor bijvoorbeeld het controleren van de omzetting van pensioenaanspraken en -rechten in individuele pensioenvermogens. Deze bandbreedtes zijn lager dan de (accountants)materialiteit. Echter, een nadere duiding en uitwerking heb ik nog niet gezien.

DE VERWACHTINGSKLOOF?

De verklaringen van de actuaris en de accountant zijn niet openbaar. Er gelden beperkingen in het gebruik en de verspreidingskring. De actuaris benadrukt dat het onderzoek niet is gericht op de juistheid en volledigheid van de individuele persoonlijke pensioenvermogens (PPV's) en dat de basisgegevens buiten scope zijn. De accountant geeft aan dat de verklaringen slechts voor een specifiek doel zijn opgesteld en mogelijk niet geschikt voor andere doeleinden.

Denkbaar is echter dat de belevingswereld van een deelnemer in het pensioenfonds of het maatschappelijk verkeer anders is. Dit stelt hoge eisen aan de pensioensector, actuarissen en accountants om helder, eenduidig en transparant te communiceren. Wellicht kan hierbij de in de accountantsliteratuur aanwezige de kennis omtrent de alom bekende ‘verwachtingskloof’ van dienst zijn. Voor beide beroepsgroepen is een uitdaging weggelegd om te blijven uitleggen. ■

Drs. F.J.J. Glorie RA is Partner bij KPMG Accountants N.V.

